

Av omsorgsfulla händer hade ullen färgats i både lysande och dova toner av bla indigo, purpur, ockra och orange. Med namn som Amfora, Granatäpple, Baklava, Fatima, Ariadne och Labyrint knöt deras motiv an till Medelhavets och Orientens myter, historia och kultur. En av dem, Mosaik, förvärvades av Statens konstråd till Sveriges ambassad i Nigeria.

I sitt arbete förenade S det nära och fjärran, det förflutna och nuet när hon förde det textila kulturarvet in i framtiden.

Handl:ar efter S (skisser) i Kalmar konstmuseums designarkiv i Pukeberg.

Utställningskatalog: Ariadnes tråd. [Omslag] U o u å [Lund: Kulturen, 2001.] 28 s, färgill. [Katalog för utställning på Kulturen (Lund), Kalmar Konstmuseum, Textilmuseet (Borås), Medelhavsmuseet samt Leksands kulturhus under 2001. På s 12–25 finns färgfotografier av 13 handvävda mattor av S.]

Tryckta arbeten (bidrag): Följande två bidrag av S har använts som källor till biografiföretaget ovan: Agneta Svensk, formgivare. Med japansk inspiration. Foto: Staffan Johanson (Hemslöjden, 1995, nr 2, s [17]–18, fotogr). [Texten ingår i en sektion (s 17–29) om japansk textilkonst, som även innehåller en annan artikel av S: Naoko Oshiro, shiborikonstnär. Indigons blomma (s 25–27).] – Ariadnes tråd. Agneta Svensk möter mattvävare i Turkiet. Text och foto A S (Hemslöjden, 2001, nr 1, s [29]–32, fotogr). [Texten ingår även under titeln Orientens röda tråd i utställningskatalogen Ariadnes tråd (se ovan), men där med betydligt färre fotografier av S.] – S:s bidrag i övrigt har ej efterforskat.

Källor o litt: E Atle Bjarnestam, De formade 1900-talet: design A-Ö (2005); A G Bergquist, Svensk design sprids över hela världen (Smålandsposten 27 aug 2002); Experimentell textil: 26 jan–31 mars 1997, Skissernas museum, Lund, ed K Garmer (1997); J Nielsen, Agneta Svensk fångar in Sverige (Smålandsposten 26 mars 1999); M Söderberg, Grekiskt och arabiskt möts i Agnetas mattor (Smålandsposten 5 jan 2001); dens, Ett färgstarkt möte (Smålandsposten 27 juli 2002); K Ågren, Fjäderkonst (Hemslöjden 1993, nr 2). – Nekt:er i Smålandsposten 30 juni o i DN 8 juli 2003.

Carolina Söderholm

Svenson, Frey Herman, f 14 nov 1866 i Vetlanda, Kron, d 20 jan 1927 i Sthlm, S:t

Göran. Föräldrar: bankkamreren Sven Israel Svensson o Carolina (Calla) Charlotta Stålhandske. Elev vid Eksjö o Linköpings allm lärov, mogenhetsex i Linköping 29 maj 86, inskr vid UU 14 sept 86, med fil ex där 12 dec 87, med kand vid KI 30 maj 91, bitr läk sommartid vid Loka gyttjebad- o brunnsanstalt 92–95, amanuens vid Serafimerlasarettets klinik för nervsjukdomar 1 mars 96–1 juni 97, med lic vid KI 16 jan 97, leg läk 18 jan 97, led av Sv läk:sällsk 2 feb 97, underläk vid Sthlms sjukhem 1 juni–31 dec 97, tf överläk där 15 juni–15 juli 97, amanuens vid Sthlms hospital för sinnessjuka 1 jan 98–30 april 99, tf bitr läk vid Uppsala hospital 1 maj 99–28 feb 00, bitr läk vid Kristinehamns hospital 1 mars 00–31 mars 04, företog studieresor i Tyskland o Frankrike 01, i Tyskland 02, disp vid KI 13 maj 03, med dr vid UU 29 maj 03, överläk vid Uppsala hospital o asyl samt e o prof i psykiatri vid UU 1 april 04, ord från vt 09–19 nov 26 (tjl från 16 aug 21), tf inspektör för privata anstalten för sinnessjuka i Vängelsta, Upps, 05, v ordf i Sv psykiatriska fören 05–07 o 20–21, ordf 07–08 o 13–15, hedersled där 25, sv representant vid 6:e o 7:e internationella kongressen i kriminalantropologi i Turin 06 o Köln 11, studieresor till Tyskland o Österrike på statsstip o fakultetens Regnelliska stip 08, ordf i komm ang hospitalspersonalens uppförande på ord stat juni 12–sept 13, led av Med:styr:s vetensk råd 1 jan 13–23, förordnad som överinspektör för sinnessjukvården i perioder 14–20, v ordf i Sv fotbollförb jan 14–nov 20, ordf i Sveriges akad idrottsförb 15–20.

G 30 dec 1902 i Sthlm, Klara, m Clara (Clary) Johanna Ohlsson, f 13 juli 1882 där, ibid, d 1 april 1962 där, S:t Göran, dtr till riksdagsmannen o fabrikören Johan O (bd 28) o fotografen Clara Augusta Beamers.

Frey S växte upp i Vetlanda. Efter studier i Eksjö och Linköping tog han sin mogenhetsexamen i Linköping och fortsatte sedan med medicinska studier i Uppsala och vid Karolinska institutet i Stockholm. S hade under studieåren starka litterära, filosofiska, psykologiska och idrottsliga intressen. I två små prosaböcker, Lytta själar (1898) och Via Dolorosa (1899), gav han prov på sin förmåga att gestalta psykologiska konflikter. De blev förhållandevis väl mottagna i dagspres-

FREY SVENSON
Foto Goodwin
UUB

sen men förblev S:s enda skönlitterära försök.

S disputerade 1903 vid KI på avhandlingen Psykiatrisk-psykologiska studier till jagets mekanism. Studien utarbetades i huvudsak under ett par års förordnande vid Kristinehamns hospital, där överläkaren och den framstående klinikern Axel Envall tycks ha varit en inspiration för honom. Anstalten uppfattades runt sekelskiftet som något av en förebild för sinnessjukvården. Envall var initiativtagare till Svenska psykiatriska föreningen som grundades 1905, där S var flitigt verksam med föredrag och innehade styrelseuppdrag under flera år.

De psykologiska frågor avhandlingen hade behandlat återkom S till i senare arbeten. Han intresserade sig främst för introspektiva studier av medvetandeförlopp vid sjukliga förändringar av personligheten. De fysiska motsvarigheterna i nervsystemets anatomi och fysiologi, menade han, var ännu så okända att det inte tjänade mycket till att spekulera i dessa fysiska mekanismers betydelse. Inte minst framkommer denna hållning i S:s bok Vanföreställning-

arnas och sinnessvillornas psykologi (1919), där han diskuterade egna hypnagoga hallucinationer.

1904 utnämndes S till överläkare vid Uppsala hospital (senare Ulleråkers hospital) och blev professor vid UU och fem år senare blev han ordinarie professor där. Under 1900-talets tidiga år framträdde en generation svenska psykiatriker och hospitalläkare med en ambition att från en humanistisk grund etablera psykiatri som en modernt arbetande medicinsk specialdisciplin. Banerförare i detta arbete var Bror Gadelius (bd 16), professor vid KI och överläkare vid Stockholms hospital. S:s arbete syftade till samma mål, men hans profil var mer återhållsam. Några år yngre än sin mer stridbare kollega strävade också han efter en humanisering av sinnessjukvården. Bägge hyllade de principer för den s k sänglägesbehandlingen som sedan kom att gälla mer allmänt, nämligen vila i egen säng, renlighet, frisk luft, motion och nyttig mat. De verkande behandlingsmedlen var få och svaga: ljumma bad och lugnande medel, ofta milda sömnmedel, tex kloralhydrat. I den populära skrften Själslivets hygien (1906) och senare böcker, argumenterade han för en balans inom vården mellan frihet och tvång, ett ständigt problem inom tidens sinnessjukvård. Patienten har, förklarade S, en ovillkorlig rätt att ”erhålla så mycket frihet han kan bära [...] icke mer, men icke heller ett uns mindre” (1908).

Under Gustaf Frödings (bd 16) sjukdomstid intogs denne på Uppsala hospital, där han under flera år hade S som behandlande läkare. Fram till Frödings död 1911 samlade S anteckningar från de samtal han fört med sin patient. Han konstaterade att Fröding led av periodiska depressioner, tvivel och skuld känslor, och tidvis drack han sådana mängder alkohol att han fick delirier. Den biografi om Fröding som S utgav 1916 visar både på en förtroendefull inställning och en ambition att skilja mellan dikternas litterära betydelse och deras dokumentering av en sjukdomsprocess.

Som läkare var S inte okunnig om nya teorier inom patologi och om laboratorieprover, som ofta kom att begränsa psykiatri till en lära om hjärnans patologiska tillstånd. S såg inte detta som en central

kunskap för att förstå de sinnessjuka. I likhet med många andra kolleger sökte han förbättra den psykiatriska specialitetens anseende och i ett inlägg från 1912 argumenterade han för ett organisatoriskt skiljande av psykiatri från medicinen genom att inrätta en hospitalsstyrelse, oberoende av Medicinalstyrelsen. Behovet av ökade resurser inom psykiatri argumenterade han för i den populära *Själslivets hygien* (1906). Han framlade också förslag till reformprogram (1912).

S spelade en inom sin profession aktiv och pådrivande roll. På hans initiativ hölls 1905 den första kursen för sinnessjukskötare i Uppsala. Den bestod av två månaders undervisning i fysiologi, anatomi och allmän sjukvård och därefter ytterligare undervisning i psykiatri, sinnessjukvård och psykologi. Han skrev även den första läroboken på svenska avsedd för vårdpersonal (1907). S var från 1913 ledamot av Medicinalstyrelsens vetenskapliga råd och medarbetade i utredningen om ny äktenskapslagstiftning. Han publicerade också tidningsartiklar med förslag om att lindra lagstiftningen beträffande homosexuella handlingar. S uppfattade homosexualitet som en degeneration men ansåg att den inte skulle bedömas som en kriminell handling utan som ett medicinskt problem.

S engagerade sig också i tidens idrottsrörelse. På sjukhuset lät han anlägga en tennisplan och för vinteridrotten en skridskoplan. Dessa skulle användas av såväl patienter som personal. Han tog initiativ till grundandet av Sveriges akademiska idrottsförbund och blev även dess ordförande. Han var också vice ordförande i Svenska fotbollförbundet. Det ligger nära till hands att av detta tro att han uppfattade kroppsövningar och idrott som terapiformer som skulle verka lugnande för patienterna. Men han ansåg också att all kroppskultur var en förutsättning för den andliga kulturen och den mentala hälsan. I ett av SAP begärt uttalande om åtta timmars arbetsdag poängterade S att det ”kan icke nog framhållas att kroppsvården är af fullt lika stort värde som den omhuldade själavården” (DN 1909). Särskilt viktigt var lagspelet fotboll, därför att ”i ingen annan idrott intelligensen måste vara med som där” (SvD 1912).

Samtidigt myntade han slagordet ”fotboll är ett levande, fria fältets schack”, ett uttryck som lever kvar som ”det gröna fältets schack”.

Som anstaltschef och läkare uppfattades S både av kolleger och patienter som en varmhjärtad och humanitärt sinnad medmänniska. Han avled 1927 men tvingades redan våren 1921 lämna sin tjänstgöring på grund av en hjärnblödning med åtföljande förlamning i ena kroppshalvan. S:s yrkesgöring var relativt kort, men bredden och allvaret i hans arbete väckte respekt.

S:s yngste son *Torsten Svenson Frey* (1907–84) blev också ledande inom svensk psykiatri. Han disputerade vid KI 1946 och efter tjänstgöring vid kliniker i Göteborg mellan 1947 och 1960 var han från sistnämnda år professor i psykiatri i Uppsala och överläkare vid Akademiska sjukhuset. Utan egna personliga minnen av Gustaf Frödings intresserade sig Torsten S för den omstridda frågan om arten av dennes sjukdom. I en längre uppsats 1960 diskuterade han de tidigare framförda diagnoserna. Han underkände schizofrenidiagnosen som vid mitten av 1900-talet blivit vanlig och drog slutsatsen att Frödings hallucinationer och vanföreställningar orsakats av alkoholföräringen, vilken skalden själv sett som ett redskap för att kunna hantera depressioner och ångest.

Handlar rör S i Torsten Svenson Freys arkiv i UUB. Somligt material från S i Gustaf Frödings bibliotek o efterlämnade papper, UUB. – Brev från S i KB (bl a till Ida Bäckman, Ellen Key o H Koch) o UUB.

Tryckta arbeten (egna verk): Lytta själar. Berättelser. Sthlm: Bonnier, 1898. [4], 171, [1] s. – Via dolorosa. En studie. [Roman.] Sthlm: Bonnier, 1899. 151 s. – Psykiatrisk-psykologiska studier till jagets mekanism. [Akad avh KI.] Sthlm 1903. (I Marcus). [7], 279 s. – Om anstaltsvård af sinnessjuka. Sthlm: Bonnier, 1904. 44 s. (Studentföreningen Verdandis småskrifter, 121). – *Själslivets hygien*. Populär framställning. Sthlm: Ljus, 1906. 160 s, [4] pl-s, diagr, tab. [2., granskade och tillökade uppl 1909: 199 s, [4] pl-s, diagr, tab.] – *Lärobok i sinnessjukvård*. Avsedd för sjukvårdspersonalen vid vårdanstalter för sinnessjuka. Sthlm: Ljus, 1907. [4], 146, [1] s, ill. [Reviderad upplaga: *Lärobok i sinnessjukvård*. Avsedd för sjukvårdspersonalen vid sinnessjukhusen. 2., omarbetade och tillökade uppl. Sthlm: Norstedt,

1915. vii, 251 s, ill.] – Frihet, ansvar och bestraffning. Sthlm: Ekmans förlagsexpedition, 1908. 52 s. (Skriftserien Brott och straff, 1). – Den straffrättsliga tillräkneligheten. Svensk lagstiftning. Historik och förslag. Föredrag vid psykiatriska föreningens årssammankomst juni 1908. Sthlm: Ljus, 1909. 39 s. – Fem frågor om rusdrycksförbudet besvarade av F S. Sthlm 1914. (O Eklund). 10 s. (Skrifter utg av Oktoberkommittén för förbudspropaganda). [Tidigare publicerad som enkätsvar i NDA 1913. Ny utgåva 1915: Sthlm, (Wilhelmssons boktr), 8 s, {Titelrubrik: Vita bandets centralstyrelse. (Ur skrifter utgivna av Oktoberkommittén).} Ny utgåva 1921: Sthlm, (Sala-postens boktr), 8 s, (Skriftserie {utg av Centralrådet för kvinnornas förbudsarbete}, 7). {Ny tr 1922: (Fram).}] – Idrottens betydelse för folkhälsa och folkkraft. Föredrag. [Omslag.] Sthlm: Björck & Börjesson i distribution, 1915. 12 s. [Föredrag vid möte anordnat af Uppsala studenters idrottsförening den 27 april 1915. Särtryck ur: Svensk idrott. Årsbok för Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund, 1914/15, s [23]–34.] – Gustaf Frödings diktning. Bidrag till dess psykologi. Sthlm: Bonnier, 1916. 245 s, [1] pl-bl. [Även bibliofilupplaga s å.] – Vanföreställningarnas och sinnessvillornas psykologi. Sthlm: Svenska andelsförlaget, 1919. 214, [1] s, [4] pl-bl, ill.

Tryckta arbeten (bidrag): Bidrag som använts som källor till biograftexten ovan: Den moderna sjuksjukvårdens huvudprinciper. Föredrag vid Upsala läkareförenings högtidsdag den 17 september 1908 (Upsala läkareförenings förhandlingar, N F, bd 14, 1908/09, s [1]–17). – Riktlinjer för det svenska hospitalväsendets utveckling (Social tidskrift, årg 12, 1912, s [149]–157, 206–215, 354–359, 402–408, 431–440). [Varje avsnitt har egen deltitel. Även utgivet som särtryck: Sthlm 1912, (O Eklunds boktr), 40 s.] – Ss bidrag i övrigt har ej efterforsats. En förteckning över bidragen finns i UUM 1926 (1927), s 265. Denna omfattar 24 artiklar 1897–1915, men den medtar ej tidningsartiklar, rättspsykiatriska utlåtanden eller anmälningar av S.

Redigerat: S redigerade Skriftserien Brott och straff, 1–5, 1908 (Sthlm: Ekmans förlagsexpedition) tillsammans med G H von Koch. Den senare var ensam redaktör för seriens återstående delar, 6–8 (Sthlm: Ljus, 1909–10).

Översatt: A G Tansley, Den nya psykologien och dess förhållande till livet. Till svenska från nionde engelska upplagan av F S. Sthlm: Natur och kultur, 1924. [4], 287 s, ill. [Med bidrag av S: Översättarens förord (s [3]–4).]

Källor o litt: C Frängsmyr, Uppsala universitet 1852–1916, 2 (2010); Hvarför är 8 timmars-dagen nödvändig? (DN 2 maj 1909); J Lindroth, Idrott

mellan krigen (1987), s 285 f; F Luttenberger, Freud i Sverige: psykoanalysens mottagande i svensk medicin och idédebatt 1900–1924 (1989); J-O Ottosson, Psykiatrin i Sverige (2003); P Pietikainen, Neurosis and modernity: the age of nervousness in Sweden (2007); Prof Frey Svenson om fotboll (SvD 10 dec 1912); Professor Frey Svenson 50 år (DN 14 nov 1916); R Qvarsell, Utan vett och vilja: om synen på brottslighet och sinnessjukdom (1993); SLH 4:4 (1934); H Sandblad, Olympia och Valhalla (1985); Stockholms-Nyheter: den första kursen för sjuksjukskötare (DN 23 febr 1905); Svenska psykiatriska föreningen: en återblick (1980); – Nehr i SvD 21 jan 1927. – *Torsten Svenson Frey:* J-O Ottosson, a a; T S:son Frey, Om Gustaf Frödings psykiska sjukdom (Värmland förr och nu, Meddelanden från Värmlands fornminnes- och museifören, 58, 1960).

Ingemar Nilsson

Svenson, Ernst Gunnar Andreas, f 21 aug 1892 i Sthlm, Kungsh, d 30 april 1977 där, Sofia. Föräldrar: handlanden Andreas Svensson o handelsidkarskan Tekla Lovisa Andersson. Elev vid C Althins (bd 1) målarskola 11–12, vid Konsthögskolan 12–16, medlem av konstnärskolonin på Smedsudden, Sthlm, från 23, studieresor till Frankrike 26, april 30–jan 32 o 37, medlem av konstnärgruppen Färg och Form 32, prof i målning vid Konsthögskolan 1 juli 42–50. – LFrKA 42.

G 27 okt 1928 i Sthlm, Matt, m Lydia Leontina Åström, f 24 sept/7 okt 1886 i S:t Petersburg, S:ta Katarina, d 9 aug 1962 i Sthlm, Brännk, dotter till järnsvarvaren Adolf Wolrad Haglund o Olga Wilhelmina Karlsson samt tidigare g m legationstjänstemannen Carl Fredrik Åström.

Utän att göra mycket väsen av sig och trots en under lång tid något ljummen kritik intog Gunnar S under gott och väl ett halvt sekel en självklar plats i svenskt konstliv. Efter studier vid Caleb Althins målarskola och vid Konsthögskolan sällade han sig till den krets av huvudsakligen naivistiska och intimistiska konstnärer som umgicks och arbetade i Sjövillan på Smedsudden i Stockholm. I likhet med flera av vännerna därifrån – Hilding Linnqvist, Axel Nilsson (bd 26), Frithiof Schöldt och Eric Hallström (bd 18) – kom han att genom kontrakt knytas till Gösta Olsons (bd 28) Svensk-